

A close-up photograph of a horse's eye, showing the iris, pupil, and surrounding skin and hair. The eye is dark and appears to be looking slightly to the right. The skin around the eye is a light brown color, and the hair is dark brown. The text "Säkerhet och djurlivräddning" is overlaid on the right side of the image.

Säkerhet och djurlivräddning

Säkerhet och djurlivräddning

Det ökade antalet hästar i landet innebär även att antalet olyckstillbud med häst har blivit fler. Förutom att fler människor skadas i samband med hästhantering ökar även olyckor där hästen blir skadad och omfattas av lagen gällande djurlivräddning.

Fritidsskador

Varje år inträffar i Sverige uppskattningsvis 13 000 personskador i samband med ridning eller annan hästhantering på fritiden, skador som gör att man söker läkarvård på akutmottagning. Därutöver sker årligen i storleksordning 700 skador vid förvärvsarbete med häst. Under augusti 2007 presenterades en forskarrapport av Olycksanalysgruppen, Akut- och katastrofmedicinskt centrum, vid Norrlands universitetssjukhus i Umeå. Studien omfattar bland annat ridolyckor som skett i samband med en köpt tjänst, till exempel en medlemsavgift i ridklubb eller hyra av häst. Av de 64 personer som skadats under ridning i ridskola/ridhus, var det 26 (41 procent) som betalade, medan det bland de 46 som skadats under ridning på annan plats var det 8 personer (17 procent) som betalade.

Nio av tio skadade i fritidsolyckor med häst är flickor/kvinnor. Bland flickor/kvinnor är 55 procent av de skadade yngre än 20 år. Bland pojkar/män är motsvarande andel bara 17 procent.

Den vanligaste olycksorsaken är fall från hästen, över hälften av att skadorna beror på det. I åldrarna 5-10 år orsakas sju av tio skador av fall från hästen. Mer än en fjärdedel av skadorna orsakas av kontakt med hästen, till exempel trampningar, ryck i grimskäft och liknande.

Vid fall från hästen skadas axel eller arm i en fjärdedel av olyckorna. Mer än hälften av dessa skador är frakturer. I en femtedel av alla fall från häst skadas höft, ben, fot eller tå. Här är kontusioner (blodutgjutningar eller "blåmärken") vanligast. Elva procent av skadorna vid fall från häst är hjärnskakningar. Hästolyckorna är ofta allvarliga. Av alla hem- och fritidsolyckor som drabbar människor i åldrarna 0-64 år leder 8 procent till inläggning på sjukhus minst en natt. Andelen inlagda bland dem som råkat ut för hästolyckor i samma åldersgrupp är 16 procent.

Informationen och statistiken finns att ladda ner eller beställa kostnadsfritt från Konsumentverkets hemsida, www.konsumentverket.se.

I samband med att regeringen satsade 15 miljoner kronor på att stimulera hästnäringen i landet 2006 fick Konsumentverket två miljoner kronor för att främja säkerheten inom hästsport och ridning. Uppdraget har under 2006 resulterat i ett informationsmaterial för landets ryttare och till hästföretag som erbjuder tjänster till konsumenterna.

Säkra hästtjänster

Alla företagare och andra som säljer tjänster, har ett ansvar att sälja säkra varor och tjänster. Bra arbetsrutiner och system är ofta nyckeln till en väl fungerande och säker verksamhet. Den som jobbar systematiskt och förebyggande minskar utrymmet för fel och misstag.

Konsumentverket har därför, för att underlätta för näringsidkare, tagit fram Vägledning till systematiskt säkerhetsarbete samt en särskilt riktad Vägledning till säkrare häst- och ridverksamhet. Vägledningarna bygger på produktsäkerhetslagen, vilken Konsumentverket är tillsynsmyndighet för. Dessa finns att ladda ner från Konsumentverkets hemsida: www.konsumentverket.se. Enligt produktsäkerhetslagen ska tjänster som säljs till konsument vara säkra. Exempel på tjänst är både tjänst tillsammans med häst såsom ridlektion och turridding och inackordering av häst.

Med säker tjänst menas att den inte medför någon risk eller bara en liten risk för människors hälsa och säkerhet. För att avgöra om risken med tjänsten ska anses som godtagbar tas hänsyn till:

- *Hur tjänsten utförs.*
- *Den säkerhetsinformation som företaget lämnar.*
- *Om särskilda grupper, som till exempel barn, utsätts för risken.*
- *God sed för säkerhet i den berörda branschen.*
- *Den skyddsnivå som konsumenten rimligen kan förvänta sig.*

Brandskydd

Lagstiftningen kring brandskydd regleras bland annat av Lag om skydd mot olycka och Statens räddningsverks föreskrifter om skriftlig redogörelse för brandskyddet. Lagstiftningen syftar bland annat till att rädda människors liv och hälsa samt egendom och miljö och ställer krav på en skriftlig redogörelse.

Inom bland annat trav och galopp arbetar man för att ett systematiskt brandskyddsarbete ska ingå som en naturlig del i verksamheten. Alla medarbetare på anläggningar och tävlingsbanor ska ha kännedom om systematiskt brandskyddsarbete, såsom förebyggande brandskyddsarbete, alarm vid brand, utrymning och återsamlingsplatser vid brand, ingripande vid nödlägen och ett uppföljningsarbete.

Stockholms läns ridsportsförbund har tillsammans med Wennerholms brand-

skola tagit fram en broschyr som riktar sig till landet ridskolor och som visar vad de kan göra för att förhindra brand. Se www.ridsport.se/stockholm för mer information

Säkerhetstänkande inom näringen

Hästnäringen har länge arbetat för att minska hästrelaterade olyckor. Svenska Ridsportförbundet har genomfört ett antal säkerhetskampanjer som har fokuserat på ryttarens säkerhetsutrustning samt efterfrågat fler läkarutredningar om skadefrekvens, typ av skador, etcetera. Förbundet har en anställd säkerhetsansvarig vars enda uppgift är att sprida kunskap för att förhindra att olyckor sker, främst inom ridskolan och vid tävlingsarrangemang.

Lantbrukarnas Riksförbund har tillsammans med Agria och Länsförsäkringar tagit fram ett försäkringserbjudande till LRF:s medlemmar att teckna avtal om "Säker hästverksamhet". Det innebär att stallägaren deltar i en utbildningsdag/kvällskurs vid två tillfällen, går igenom "checklista säker hästmiljö" och "checklista säker gård". Därefter åtgärdar ägaren eventuella brister, installerar brandsläckningsutrustning i alla byggnader, installerar brandvarnare i bostads- huset, installerar jordfelsbrytare för alla byggnader, gör LRF:s miljöhusesyn och upprättar åtgärdsplan (egen-kontroll).

Vid SLU Skara ansvarar Linda Keeling för projektet *Group housing and managing horses and Nordic conditions: Strategies to improve horse welfare an human safety*. Projektets fokus är att studera hästarnas välfärd i system där hästarna hålls i grupp och att samtidigt studera arbetsmiljö och säkerhet för människorna som kommer i kontakt med systemet och hästarna. Lotta Löfqvist vid SLU Alnarp utför sitt doktorandarbete kring Ridlärares fysiska hälsa och arbetsbelastning.

Djurlivräddning

Räddning av hästar innebär oftast väldigt speciella situationer för räddningspersonal där inget fall är det andra likt. Det kan vara allt ifrån brand, trafikolyckor med häst i släp, häst i dike eller vattendrag till häst i brunn, häst som fastnat i spilta eller box, person fastklämd under häst. Det finns en mängd olika olyckstillbud där häst är inblandad, det ställs mycket stora krav på räddningspersonalen att kunna lösa uppgifterna på ett snabbt och effektivt sätt.

Landets räddningstjänst gjorde under 2006 cirka 160 insatser för att undsätta nödställda hästar. Det är främst djur som gått ner i diken eller har fastnat i

Foto: Räddningstjänsten Enköping

stallet eller i hästsläp. Därtill inträffar cirka 50 olyckor i trafiken, där fordon som drar ett hästsläp oftast är inblandat.

Eftersatt utbildning

Praktisk utbildning inom djurlivräddning är ett område inom räddningstjänsten som har varit eftersatt i många kommuner. Hästantalet har ökat kraftigt de senaste årtionden och det finns i dag närmare 300 000 hästar i Sverige. Cirka 70 procent av dem befinner sig inom tätorterna. Allt fler hästar finns på våra vägar och trafikolyckor där hästar är inblandade ökar. Det betyder att räddningspersonalen ställs inför för svåra och komplicerade räddningsinsatser. Även andra olyckstillbud behöver räddningstjänstens anställda öva på, exempelvis stallbränder och olika lyftmoment. Ett förebyggande arbete i stallmiljö behövs, liksom en teoriutbildning för den egna säkerheten vid räddningsinsatser. Tillsammans med hästanläggningar kan träningstillfällen planeras. Där finns också kunnig personal som kan hjälpa till och visa hur man handskas med en häst.

För att utöka kunskapen bland räddningstjänstens personal har Nationella Stiftelsen för Hästhållningens Främjande sammanställt ett mer detaljerat material om djurlivräddning. Materialet finns att hämta på www.nshorse.se och innehåller bland annat information om hästens beteende, olika olycks-situationer och åtgärder vid tillbud och larm.

Djurambulans

Djurambulans med specialutbildad personal och utrustning för att transportera en häst finns på ett fåtal platser, främst i södra Sverige. Om djurambulansen tillkallas utan djurägarens medgivande kan räddningstjänsten komma att stå för kostnaden. Djurambulans drivs mestadels som egna företag och har ett brett samarbete med djursjukhus och veterinärer. Merparten av djurambulans-företagen erbjuder utbildningar och är därför bra att kontakta vid planering av praktiska och teoretiskutbildning inom djurlivräddning.

Den egna säkerheten vid en räddningsinsats

Den egna säkerheten är oerhört viktigt. Ett olyckstillfälle utsätter hästen för mycket stress, vilket medför att den sparkar, kastar sig och slår med huvudet. Arbetet måste ske lugnt och metodiskt. Höga röster och sirener förvärrar stressmomentet.

Genom att säkra hästen med grimma och grimskäft och använda kastskydd

minskar risken för att personalen ska komma till skada. Ibland behöver en veterinär tillkallas för att ge lugnande medel.

Avlivning får räddningstjänsten inte utföra vid olyckor med djur. Polisen eller en veterinär har befogenhet att fatta beslut om avlivning. Djurambulansen samt nödslakt kan utföra den tjänsten med djurägarens godkännande.

Vad kan kommunen göra?

- *Låt de kommunala ridskolorna föregå med gott exempel i systematiskt säkerhetsarbete. De kan också visa hur arbetsmiljöarbetet kan förenas med säkerhetsarbete och brandskydd.*
- *Ställ krav på att föreningar ska arbeta systematiskt med säkerhetsarbetet för att få bidrag.*
- *Låt räddningstjänsten få öva praktiskt och lära sig den teoretiska delen av livräddning av hästar.*
- *Utrusta räddningsfordonen med utrustning för djurlivräddning.*
- *Ta fram en karta med nödvändig information för att hitta kommunens gårdar och stallanläggningar.*
- *Samarbeta och öva tillsammans med traktens hästanläggningar. Lär av varandra!*

Fakta och information har hämtats från:

Per Olof Bylund, Norrlands universitetssjukhus

Lars Berg, Falköpings Hästambulans, www.ambulansen.eu

Agria, www.agria.se

Colin McIntyre, Räddningsverket

Carl Albert Andersen, Räddningstjänsten Svalöv

Hans Granholm, Räddningstjänsten Enköping